

BERICHTEN

Verenigingsverslagen en mededelingen

NEDERLANDSE
VERENIGING VOOR
GNATHOLOGIE

Aankondiging 2e wetenschappelijke vergadering te Scheveningen d.d. 9 december 1983

Op vrijdag 9 december a.s. houdt de *Nederlandse Vereniging voor Gnathologie* haar tweede wetenschappelijke vergadering in het Circus-theater te Scheveningen, met als thema: 'De diagnostiek in de Gnathologie'.

De inschrijving voor deelneming vindt plaats vanaf 8.00 uur aan de zaal, terwijl de vergadering om 9.15 uur wordt geopend door R. J. van Eijkelenborg. Daarna ziet het programma er als volgt uit:

Prof. Dr. T. Hansson: T. M. J.-patient screening.

J. R. Hesse: Fysiologische diagnostiek bij hoofd-, nek- en kaakgewrichtsklachten.

W. P. M. Savalle: Spier- en kaakgewrichtspatie; mogelijkheden en onmogelijkheden.

Dr. M. H. Steenks: Klinische occlusiediagnostiek.

R. J. van Eijkelenborg: Discusverplaatsing.

Tussen 12.15 en 14.00 uur wordt de lunch gebruikt in het Kurhaus Hotel, waarna het programma wordt vervolgd met nog vijf voordrachten.

C. P. van Ooij: De transcraniale röntgenopname.

Dr. P. van der Kuij: Artrografie.

J. R. Hesse: Fysiotherapeutische behandelingsmogelijkheden bij hoofd-, nek- en kaakgewrichtsklachten.

J. A. Hippe: Beetplaatindicatie (splints).

W. H. Ladrak: Splintvervaardiging in het laboratorium.

De dag wordt besloten met de jaarlijkse algemene ledenvergadering die om 17.15 uur begint.

Voor nadere informatie kan men zich wenden tot het secretariaat van de vereniging: Statenvlein 16a, 2582 EZ 's-Gravenhage (telefoon 070-55 75 24).

NEDERLANDSE
VERENIGING VOOR
PARODONTOLOGIE

Aankondiging voorjaarsvergadering te Utrecht d.d. 17 en 18 februari 1984

Op vrijdag 17 en zaterdag 18 februari a.s. organiseert de *Nederlandse Vereniging voor Parodontologie* haar voorjaarsvergadering met als thema: 'Periodontal treatment strategies'.

Het programma voor vrijdag 17 februari ziet er als volgt uit:

Jørgen Theilade (Århus, Denemarken): The importance of oral hygiene in the treatment of peri-

odontal disease. An appraisal.

Leif Glavind (idem): Design of plaque control programmes for adults.

Jan Egelberg (Loma Linda, V.S.): The effect of nonsurgical treatment in patients with advanced disease.

Aubrey Sheiham (Londen, G.B.): Planning of periodontal treatment for the community.

Aubrey Sheiham (idem): The type and training of personal for periodontal care.

Het programma voor zaterdag 18 februari zal in zijn geheel verzorgd worden door Jan Egelberg. Het onderwerp zal zijn: 'Scientific basis of periodontal therapy'.

De voorjaarsvergadering wordt gehouden in het Jaarbeurscongrescentrum (Julianahal) te Utrecht.

De inschrijvingskosten voor deelneming aan de voorjaarsvergadering bedragen:

voor tandarts-leden f 195,—, tandarts-niet-leden f 270,— en voor mondhygiënist(e)-leden f 145,—, mondhygiënist(e)-niet-leden f 220,—.

De bovenvermelde bedragen zijn inclusief lunches, pauzeconsumpties en een syllabus van Jan Egelberg over het programma van de zaterdag.

Bij inschrijving ná 15 januari wordt een extra bijdrage gevraagd van f 50,—.

Op vrijdag 17 februari is er een avondprogramma georganiseerd dat zich zal voltrekken op Kasteel Duurstede. De kosten hiervoor bedragen f 80,— per persoon.

Voor inschrijvingsformulieren en aanmeldingen voor het lidmaatschap van de Ned. Ver. voor Parodontologie wende men zich tot de secretaris J. A. H. Tromp, Ant. Deusinglaan 1, 9713 AV Groningen (telefoon 050-11 73 91).

Internationaal

INTERNATIONAL ASSOCIATION FOR DENTAL RESEARCH (IADR) - CONTINENTAL EUROPEAN DIVISION

Verslag jaarvergadering te Genève d.d. 23-24 september 1983

Deze internationale jaarvergadering van Europese wetenschappers, werkend in het tandheelkundig onderzoek, werd voor de twintigste maal georganiseerd. De doelstelling is nog steeds om tandheelkundige onderzoekers van het Europese continent jaarlijks bij elkaar te brengen en zodoende een uitwisseling van gegevens en ideeën te bevorderen. Deze continentale Europese divisie van de IADR blijkt een bloeiend gezelschap te zijn waarbinnen een grote diversiteit aan onderzoeksgegevens, in een prettige sfeer, kan worden gepresenteerd.

Dit jaar waren er 127 voordrachten en postersessies, die een indruk gaven van wat er tegenwoordig aan tandheelkundig onderzoek binnen de

verschillende Europese universiteiten (uitgezonderd Groot-Brittannië en de Scandinavische landen die eigen divisies van de IADR hebben) wordt verricht.

De Nederlandse subfaculteiten waren met 35 inzendingen (ruim 30%) goed vertegenwoordigd. Van alle subfaculteiten waren vertegenwoordigers aanwezig.

De openingstoespraak, bij deze goed georganiseerde bijeenkomst, werd gehouden door de Nijmeegse microbioloog Dr. F. H. M. Mikx. Hij vertelde kort en bondig, en ook niet zonder humor, wat Antoni van Leeuwenhoek al 300 jaar geleden in de tandplaque waarnam en wat de relevantie daarvan was (en is) voor het ontstaan van parodontale afwijkingen.

Of er op deze bijeenkomst spectaculaire onderzoeksresultaten werden vermeld, is moeilijk te beoordelen. Veelal worden hier, voornamelijk door basiswetenschappers, onderzoeksresultaten gepresenteerd die afkomstig zijn van al lang lopend onderzoek. Daarnaast worden nogal eens kleine, solitaire, onderzoeksonderwerpen besproken of worden de beginresultaten van lang lopende onderzoeken aangegeven.

Opvallend is het geringe aantal onderzoeken met een klinische relevantie voor de algemeenpracticus. Onderzoek op tandheelkundig gebied blijkt, vanuit de optiek van de praktiserende tandarts, ook buiten Nederland, helaas nogal erg eenzijdig basiswetenschappelijk gericht te zijn.

Hoewel de organisatie van deze bijeenkomst uitstekend was, waren er in de wandelgangen nogal wat kritische opmerkingen te horen; met name over de groepering en indeling van de onderwerpen binnen de diverse sessies. Was bijvoorbeeld de draad binnen de sessies microbiologie, materiaalkunde en parodontologie nog wel goed te volgen, bij andere vakgebieden was dat vaak niet meer het geval. Men kan zich bijvoorbeeld afvragen wat de relatie is tussen onderwerpen als 'Kenmerken van vier tandheelkundige cementen' en de 'Fluoroscopische analyse van de stabiliteit van de volledige prothese tijdens het kauwen' (overigens één van de zeer weinige klinische voordrachten). Is er verband tussen onderwerpen als 'Elastische vezels in het periost van een rattenmandibula' en een 'Index voor tandheelkundige zorgverlening', of tussen 'Cariesexperience bij 8-jarige schoolkinderen in Den Haag' en 'Correlaties tussen klinische en histologische gegevens van mondtumoren' of tussen 'Lactaat-concentraties in speeksel bij normale en diabetische ratten' en 'Elektromyografisch onderzoek bij het T.M.J.-dysfunctiesyndroom'? Deze merkwaardige indelingen kwamen veel voor, hetgeen zinnige discussies over het onderzoek, in deze sessies, feitelijk onmogelijk maakte.

Een ander probleem was vaak de taal. De voertaal was Engels, maar de indruk bestaat dat met name voor veel Fransen de kennis van de Engelse taal gering is; het gevolg was dat bepaalde discussies moeilijk te volgen waren en dikwijls verder in het Frans gevoerd werden hetgeen voor Duitsers en Nederlanders dan weer problemen opleverde.

Bijeenkomsten als deze kunnen bijzonder nuttig worden genoemd. Toch zullen de bestuursleden van de Europese divisie van de IADR zich moeten gaan afvragen of deze wetenschappelijke vergaderingen zich in de loop der jaren niet te veel, met name dan in de fundamenteel basiswetenschappelijke richting van het tandheelkundig onderzoek, zijn gaan ontwikkelen.

Het kan echter zijn dat dit soort onderzoek erg veel wordt aangeboden. Mocht dit het geval zijn, dan zal men moeten streven naar een evenwichtiger aannamebeleid, want de kans bestaat dat epidemiologen, prothetisten en conservisten en ook sociaal-tandheelkundigen deze bijeenkomsten niet meer gaan bijwonen, maar hun 'heil' gaan zoeken bij de Noord-Europese of Amerikaanse divisies, waarbinnen het onderzoek van hun gading meer tot zijn recht komt. Dat zou een verarming betekenen van deze Europese divisie en als zodanig strijdig met de doelstellingen waarop deze organisatie in 1964 werd gegrondvest.

M. A. J. Eijkman

INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON DENTAL MORPHOLOGY

Verslag 6e symposium te Reykjavik (IJsland) d.d. 8-10 augustus 1983

Voor de zesde maal vond deze afgelopen zomer het International Symposium on Dental Morphology plaats, deze keer in Reykjavik (IJsland). Over de geschiedenis van deze symposia, alsmede de betekenis ervan werd in dit tijdschrift eerder bericht (Ned Tijdschr Tandheelkd 1980; 87: 232), zodat thans volstaan kan worden met een verslag.

Aan het congres namen vertegenwoordigers uit 11 landen deel, zowel uit Europa alsook uit Zuid-Afrika, Australië, Israël, de Verenigde Staten en Canada.

Dit waren zowel tandartsen als paleontologen, biologen, anatomen en antropologen. Immers, voor al deze disciplines vormt het gebit bron van onderzoek en informatie. Daartoe behoort zowel de ontogenie, alsook de fylogenie en de vergelijkende anatomie van het gebit. Het symposium was dan ook zo goed mogelijk over deze secties verdeeld.

Referent leidde de sectie Morfologie van het gebit van de recente mens. Als enige Nederlandse deelnemer hield hij, ter nagedachtenis van zijn vroegere promotor en leermeester, Prof. Von Koenigswald, die alle of nagenoeg alle vorige symposia meemaakte, de openingsrede, getiteld: 'Prof. G. H. R. von Koenigswald: His significance concerning the knowledge of the evolution of man and its dentition'.

Er werden in totaal 29 voordrachten gehouden. Het relatief kleine aantal deelnemers stond garant voor goede, diepgaande discussies waaraan iedereen deelnam en die steeds na een halve dag plaats vonden. Ze vormden het aantrekkelijkste deel van deze bijeenkomst, aangezien het voor de meesten niet goed mogelijk is op andere wijze zo goed en zo internationaal met mede-specialis-

ten van gedachten te wisselen. De waarde van deze symposia ligt dan ook vooral in het bijebrengen van ter zake deskundigen, die elkaar anders zelden persoonlijk treffen.

Evenals dat het geval was na de vorige congressen zal ook dit keer weer een boek op de markt verschijnen waarin alle voordrachten gepubliceerd worden. Met de realisatie daarvan bemoeit zich Prof. Melvin Moss (Columbia University).

Daar tijdens de huishoudelijke vergadering, die tot slot werd gehouden, de grote waarde werd onderkend die vooral de discussies hebben voor de huidige deelnemers, werd besloten hun aantal (van 40 tot 60) niet ongebreideld te laten groeien. Slechts op recommandatie van de getrouwe deelnemers kunnen voortaan 'nieuwkomers' worden toegelaten. Daarbij hebben de introducerende deelnemers zich garant gesteld voor de kwaliteit van de door deze jongeren te houden voordrachten.

Het ligt in de bedoeling over drie jaar een volgende bijeenkomst te Parijs te organiseren. Gastheer en organisator zal zijn Prof. Jean-Pierre Santoto, Université René Descartes, 51 Avenue Foch, Parijs.

C. A. W. Korenhof

Buitenland

CHINA

Betrekkingen met de FDI

In het januarinummer 1983 van dit tijdschrift (90:48) werd al melding gemaakt van een ontmoeting, die bestuursleden van de Fédération Dentaire Internationale in 1982, tijdens een oriënterend bezoek aan Tokio, hadden met de Chinese ambassadeur in Japan. Bij deze gelegenheid werd gesproken over mogelijke betrekkingen tussen de Chinese tandartsen en de FDI. Een uitvloeisel van die ontmoeting was dat in mei 1983 de secretaris-generaal, Dr. J. E. Ahlberg, op uitnodiging een bezoek bracht aan de 'Chinese Medical Association' in Beijing. In de FDI-Newsletter van september 1983 brengt Ahlberg verslag uit van zijn bevindingen aldaar. Hij toont zich daarbij onder de indruk van de problemen waarmee de professie in dat enorme land te kampen heeft.

De universitaire opleiding tot tandarts gaat uit van het stomatologische principe; dat wil zeggen: een volledige studie in de geneeskunde, gevolgd door een speciale nascholing in de tandheelkunde. Als gevolg hiervan zijn de 'stomatologen' niet ondergebracht in een afzonderlijke beroepsorganisatie, maar zij vormen een sectie van de eerder genoemde Chinese Medical Association. Deze sectie – één van de 46 secties! – telt ongeveer 6.000 leden.

Dit beperkte aantal (men krijgt de indruk dat Beijing Medical College de enige universitaire opleidingsmogelijkheid biedt, al deelt Ahlberg dat niet met zoveel woorden mee) is op de totale bevolking van meer dan een miljard individuen

natuurlijk verdwijnend klein. De stomatologen zouden de gigantische taak, een volk van die omvang tandheelkundig te verzorgen, in de verste verte niet aankunnen, wanneer zij die niet – tot hun geluk, zou men geneigd zijn te zeggen – deelden met een onbekend aantal practici, dat het 'ambacht' al doende (bijvoorbeeld van vader op zoon) heeft geleerd. Dit legioen wordt aangevuld met een eveneens onbekend aantal 'barefoot doctors'. Deze laatsten oefenen echter voor het merendeel de geneeskundige praktijk uit, zonder dat zij ooit enige wezenlijk tandheelkundige opleiding hebben genoten.

Een voor westerse begrippen dus ontstellend primitieve toestand, die dringend sanering behoeft. Het spreekt echter vanzelf dat de daarbij te overwinnen problemen legio zijn. Het grootste struikelblok is al dadelijk het gebrek aan financiële hulpbronnen, gezien ook de armoede van de bevolking als geheel. De Chinese collega's waren – aldus Ahlberg – bijzonder openhartig over de moeilijkheden die door de geschetste chaotische toestand worden geschapen. Zij worden nog ingewikkelder, doordat er diverse problemen van fundamentele aard bijkomen: deze nopen tot het stellen van strenge prioriteiten. Zo zijn al aanstonds te noemen de voeding en huisvesting van grote bevolkingsgroepen. Bovendien is er een ernstig tekort aan artsen. Geen wonder dus, dat de vertegenwoordigers van de sectie tandheelkunde zich vertrouwd moeten maken met de gedachte dat hun prioriteit er één is van het tweede, zo niet derde, garnituur.

Het gebrek aan adequate voorzieningen ten behoeve van de opleiding bleek duidelijk bij een bezoek aan de Faculteit der Stomatologie van Beijing Medical College. Wel waren enkele modern aandoende installatiestukken, vervaardigd in de eigen volksrepubliek, in gebruik, maar zij vormden toch een uitzondering. Een zelfde tekort kenmerkte ook de uitrusting op de research-afdelingen en belemmerde daar uiteraard de werkzaamheden, al dient te worden gezegd dat ook daar wel enige hedendaagse apparatuur aanwezig was, blijkbaar afkomstig uit Japan en de bondsrepubliek Duitsland.

Ondanks deze hindernissen echter toonden zowel de clinici als zij die zich met wetenschappelijk werk bezighielden een onuitputtelijk enthousiasme en een daarmee samenhangende bereidheid, de bestaande moeilijkheden het hoofd te bieden. Ook zagen zij reikhalzend uit naar de voltooiing van een in aanbouw zijnde uitbreiding van de tandheelkundige universiteitspolikliniek.

Ahlberg constateerde bij de Chinese beroepsgenoten bovendien een duidelijk verlangen naar een intensiever internationaal contact. Het voornaamste doel van zijn bezoek was, de mogelijkheden hiertoe te bespreken, maar ook op dit terrein bleek de noodzaak tot het stellen van strenge prioriteiten een belemmerende factor van belang. Zelfs als de kosten van het participeren in internationale activiteiten tot een mini-

mum zouden kunnen worden teruggebracht zou dat – gezien de bij de andere 45 secties van de Chinese Medical Association eveneens levende verlangens naar internationale contacten – tot onoverbrugbare moeilijkheden kunnen leiden. Niettemin is het vrijwel zeker dat een aantal Chinese stomatologen zal deelnemen aan het Wereldjaarcongres van de FDI te Tokio en dat zal dan de eerste keer zijn, dat de volksrepubliek China op een FDI-congres is vertegenwoordigd. Over een eventueel lidmaatschap zal het gesprek worden voortgezet. Dat zal door de gesignaleerde armoede aan financiële hulpbronnen, nog wel wat voeten in de aarde hebben. Een hoopvol teken is inmiddels dat in dezelfde FDI-Newsletter (nr. 131 van september 1983) een bijdrage is opgenomen van de hand van Chu Hsi-tao, hoogleraar in de Prothetische Tandheelkunde en deken van de Faculteit der Stomatologie te Beijing. Deze bijdrage is getiteld: 'Dentistry – ancient practice in China'.

EUROPEAN PROSTHODONTIC ASSOCIATION – DEUTSCHE GESELLSCHAFT FÜR ZAHNÄRTZLICHE PROTHETIK UND WERKSTOFFKUNDE

Verslag gezamenlijke bijeenkomst te Bad Nauheim (W.-Duitsland) d.d. 25-29 mei 1983

Steeds meer laat men nationale congressen met internationale samenvallen, zo ook in Bad Nauheim bij de zevende bijeenkomst van de European Prosthodontic Association. Een dergelijke opzet is aantrekkelijk voor de organiserende vereniging: men trekt meer deelnemers en kan voor hetzelfde of een lager bedrag een beter programma bieden. De leden van de nationale vereniging krijgen de gelegenheid buitenlandse vakbroeders te ontmoeten, waartoe zij anders niet zo snel komen en zij hebben bij een breed opgezet programma de kans weer eens te vergelijken op welk niveau de ontwikkeling van het betrokken vakgebied in eigen land zich bevindt.

Het programma omvatte Materiaalkunde, Partiele Prothetiek en zogenaamde vrije voordrachten. Onder deze laatste noemer waren al die voordrachten ondergebracht, die niet tot de twee andere onderwerpen behoorden.

Een voor wetenschappelijke congressen ongebruikelijk fenomeen deed zich voor: er werden opvallend veel voordrachten gehouden over door de sprekers reeds gepubliceerd werk. Gezien het grote aantal bijdragen zal in dit verslag slechts gewag worden gemaakt van de meest belangrijke en opvallende ontwikkelingen.

1. Materiaalkunde

De eerste dag was geheel gewijd aan de materiaalkunde, een voornamelijk Duitse aangelegenheid, zowel wat betreft sprekers als voertaal. Centraal stond het thema: 'De toepassing van niet-edele metaallegeringen bij de porselein-opbaktechniek'.

Eén van de risico's bij het gebruik van niet-edele

metalen voor het vervaardigen van gegoten restauraties is het ontstaan van overgevoeligheid, met alle gevolgen van dien. De eerste voordracht ging dan ook over 'De allergologische aspecten van metalen'.

Allergie en immuniteit zijn fenomenen die op dezelfde principes berusten. Wil een allergie kunnen optreden of immuniteit ontstaan dan zal de mens eerst aan bepaalde stoffen moeten worden blootgesteld en er dus in contact mee worden gebracht. Op het moment dat iemand overgevoelig is geworden, reageert het lichaam maximaal op een antigeen. De hoeveelheid materiaal die nodig is om een persoon te sensibiliseren en de hoeveelheid die later leidt tot een allergische reactie is 10:1.

In de tandheelkunde is bij het gebruik van vooral niet-edele metalen Type IV-allergie, volgens de indeling van Gelb en Coombs, van belang. Echter niet alleen deze metalen, ook de edele metalen, bijvoorbeeld palladium, kunnen overgevoeligheidsreacties veroorzaken. Het reageren van de huid op bepaalde metalen is geen indicatie dat ook het mondslijmvlies zal reageren; dit blijkt maar zelden het geval te zijn.

Het verdient aanbeveling ook bij de geringste verdenking op overgevoeligheid ten aanzien van te gebruiken materialen, dit door een dermatoloog te laten testen. Er dienen dan niet alleen de bekende plakproeven te worden uitgevoerd, maar bij gebruik van metalen ook de intracutaan-test. De tests moeten zeer zorgvuldig worden uitgevoerd. Bij gebleken overgevoeligheid mag men deze metalen *niet* gebruiken.

Sensibilisatie treedt nogal eens op door reeds aanwezige implantaten. Denk daarom aan heupprothesen, platen bij beenbreuken, maar ook aan 'het spiraaltje'. Beruchte metalen zijn: Ni, Co, Be en Cd. Twijfelachtige metalen zijn: Pd, Cr en Hg.

Vrouwen zijn tien maal zo vaak allergisch voor nikkel als mannen. Dit is waarschijnlijk een gevolg van het feit dat zeer veel metalen sieraden nikkel bevatten. Bij in de mond gebruikte metalen komt overgevoeligheid slechts sporadisch voor. Vaker voorkomend is de zogenaamde Stomatitis Electronica, als gevolg van het toepassen van verschillende metalen. Deze stomatitis is te voorkomen door voor alle restauraties slechts één metaal te gebruiken.

Bij het bestuderen van de niet-edele metaallegeringen voor de porselein-opbaktechniek hadden vrijwel alle onderzoekers dezelfde factoren bestudeerd. In verband met de kans op corrosie werd de oxydatie-potentiaal bepaald, evenals de microstructuur en de structuur van het metaaloppervlak. Soms werd het metaal enige tijd in kunstspeeksel gedompeld. De mechanische en chemische hechting van porselein aan het metaal werd met behulp van rasterlektronenmicroscopie bestudeerd door de dikte van de oxydelag te meten, de overgang metaaloxydatie-laag-porselein te bekijken en na te gaan tot hoever metaaldeeltjes in het porselein zijn doorgedrongen. Welke metalen dit waren en in welke concentraties ze voorkwamen werd vastgesteld met behulp van een microsonde.

Tenslotte werd nog de sterkte en hardheid van de metalen gemeten in verband met de wijze van bewerken en de te stellen klinische eisen. Hoewel de hardheid en sterkte van *niet-edele* metalen groter waren dan van de edele, bleken deze laatste meer slijtvast te zijn. Speeksel reduceert de mate van slijtage met 50 à 70%. Vrijwel alle, momenteel verkrijgbare, niet-edele metalen werden op deze wijze onderzocht en bleken bruikbaar te zijn. Helaas is de ontwikkeling van deze legeringen nog lang niet ten einde met als gevolg dat vele materialen vaak niet langer dan één jaar verkrijgbaar zijn. Betrouwbare klinische experimenten ontbreken dan ook nog. Uitspraken over welk materiaal het meest geschikt is, zijn moeilijk te doen. Wel heeft men een heel redelijk inzicht in de functies die de verschillende metalen in de legering vervullen.

Dier-experimenteel onderzoek heeft nog niet tot resultaten geleid, maar wel gedragsregels opgeleverd over hoe dit onderzoek zou moeten worden uitgevoerd en inzicht verschaft over de moeilijkheden die men hierbij ondervindt.

Bij het toepassen van opgebakken-porseleinrestauraties in constructies met telescoopkronen bleek dat het skelet van de constructie het beste van een niet-edel metaal kon worden gemaakt en de kap van een edel metaal.

Een interessante ontwikkeling blijkt zich bij de kunststoffen te voltrekken. Door het eerst aanbrennen van een opake laag op het metaal en het werken met kunststof waarin een organische stof is verwerkt, verwacht men in de nabije toekomst een zeer goed hechtende, kleurbestendige, niet-poreuze slijtvaste laag te kunnen verkrijgen. Helaas blijkt het monomeer nog corroderend te zijn.

2. Partiele Prothetiek

Veel aandacht werd besteed aan krachtenanalyses en de wijze van ontwerpen van partiële prothesen. Deze bijdragen waren veelal van theoretische aard en werden zelden door onderzoek gestaafd. Daar gegoten ankers maar zeer ten dele de krachten op de elementen overbrengen, verdient het overweging precisieverankeringen toe te passen. Uit onderzoek blijkt echter dat dit type verankeringen veelal maar een beperkte levensduur heeft en de retentie ten gevolge van slijtage en metaalmoetheid al snel na het plaatsen afneemt. Precisieverankeringen waarvan de retentie met behulp van kunststofdelen wordt bereikt, verdienen dan ook de voorkeur boven geheel metalen verankeringen waarvan de werking berust op frictie of veerkracht.

Uit het evalueren van vele behandelingen (ook wel na-onderzoek genoemd) blijkt dat de gezondheidstoestand van het parodontium van veel meer belang is dan het ontwerp van de partiële prothese. Een zeer goede mondhygiëne is in deze van veel belang. Met het ouder worden van de bevolking en het toenemen van het aantal patiënten met gemutileerde gebitten zal de vraag naar partiële prothesen voorlopig nog een stijgende tendens vertonen. Kennis van dit deelgebied van de tandheelkunde wordt voor de alge-

meen-practicus steeds belangrijker. Gelukkig komt steeds meer informatie beschikbaar over de levensduur van dit type vervangingen onder verschillende omstandigheden waardoor het mogelijk wordt om, zij het voorzichtig, prognoses te maken. Ook implantaten bieden wellicht perspectief. Voor het bot biocomptabel materiaal is nu voldoende aanwezig. Het probleem blijft voorlopig nog de hechting van de mucosa aan dat deel van het implantaat dat door de mucosa steekt.

De betekenis van en de manier waarop klinisch onderzoek moet worden gedaan, werd door Kerschbaum besproken. Slechts weinig tandartsen hebben een wetenschappelijke training genoten. De laatste jaren wordt hieraan in de opleiding geleidelijk meer aandacht besteed. Gelukkig wordt er in toenemende mate goed klinisch onderzoek verricht. Echter over behandelresultaten is, ten gevolge van het vrijwel altijd ontbreken van een controlegroep en tevoren opgestelde criteria, nog maar weinig met zekerheid te zeggen. Zo bleek ten aanzien van gegoten kronen, vervaardigd op een universiteitskliniek, het volgende: na 10 jaar bleek 10% te zijn geëxtraheerd, 11% had parodontologische afwijkingen, 15% was avitaal geworden en 13% vertoonde cariës; 40% had een onjuiste occlusie, 30% een slechte contourering, 60% een slechte randaansluiting en 20% een te licht of ontbrekend contactpunt.

Uit onderzoek tot op heden blijkt dat men de technische mogelijkheden overschat en de invloed van de biologische factoren onderschat. Vooral deze laatste zijn sterk bepalend voor de levensduur van dentitie en restauraties. Ook wordt het steeds duidelijker dat lang niet iedereen even gevoelig is voor het krijgen van cariës of ernstige parodontale afwijkingen. Wellicht wordt het in de nabije toekomst mogelijk deze risicogroepen vast te stellen. Dit zou de profesie de gelegenheid bieden haar hulp beter gericht te kunnen aanbieden, maar vooral meer aangepast aan de specifieke situatie.

Uit de gepresenteerde gegevens kwam ook weer naar voren dat meer gecompliceerde vervangingen over het algemeen een langere levensduur hebben en beter functioneren dan de meer eenvoudige tandvervangingen. De vraag doet zich hierbij voor in hoeverre dit aan het type vervanging ligt of aan de zorg waarmee de indicatie is gesteld en de liefde/aandacht en het vakmanschap waarmee het een en ander is uitgevoerd. Het zou interessant zijn om na te gaan, of eenvoudige vervangingen een zelfde levensduur zouden hebben indien zij op dezelfde zorgvuldige wijze en met dezelfde hoeveelheid aandacht zouden worden geïndiceerd en uitgevoerd die nu besteed wordt aan de meer gecompliceerde.

Moeten vervangingen, die objectief niet voldoen, worden gecorrigeerd, terwijl de patiënt vindt dat ze goed tot zeer goed voldoen? Deze vraag kwam op naar aanleiding van een onderzoekje waaruit bleek dat van alle vervangingen, die objectief feilen vertoonden, 25% door de patiënten als zeer goed en 57% als goed functionerend werden beoordeeld. En wat te doen indien objectief gezien goede tandvervangingen

subjectief klachten geven? Dit laatste is bijvoorbeeld nogal eens het geval bij volledige prothesen. Tot op heden is op dit terrein nog maar betrekkelijk weinig onderzoek gedaan. Uit een enquête bleek, verrassenderwijs, dat mannen veel kritischer op hun uiterlijk zijn dan vrouwen. De laatste daarentegen, hechten veel meer belang aan het goed passen van de prothese en het goed kunnen kauwen en proeven. Kortom, zij eisen veel meer van hun prothese. Voor mannen was van veel betekenis dat zij 'een goed gevoel' over hun uiterlijk hadden. Het betreft hier gegevens uit Oost-Duitsland. Interessant zou het zijn om na te gaan of, en zo ja, welke cultuurinvloeden hier werkzaam zijn.

3. Vrije voordrachten

Zoals gezegd waren onder deze noemer al die voordrachten ondergebracht die niet onder de andere titels te vangen waren. Een groot aantal zeer verschillende onderwerpen passeerde de revue. Uit Duitsland kwamen veel gegevens over retrospectief onderzoek van allerlei typen van tandvervangingen. Uit een na-onderzoek van stiftopbouwen in 129 elementen die endodontisch waren behandeld, bleek na vijf jaar 5,4% van deze elementen verloren te zijn gegaan en 11% van de opbouwen te zijn losgeraakt. Bij evaluatie van de röntgenopnamen bleek 77% van de wortelkanaalbehandelingen succesvol te zijn. Gegevens die nog eens het in het voorgaande beschrevene bevestigen.

Ook het onderwijs kwam aan de orde. Verheugend, want verbetering van de resultaten van het tandheelkundig handelen kan slechts worden verkregen als onderzoeksresultaten de profesie bereiken en door haar kunnen worden toegepast. In dit proces speelt het onderwijs, zowel aan studenten als in de vorm van PAOT, een belangrijke rol.

Andere onderwerpen die de aandacht vroegen waren o.a.: klinische behandelmethoden, meetmethoden, prothese-reinigingsmiddelen, hechting van kunststofelementen aan de prothesebasis, etc. Kortom, een grote verscheidenheid aan onderwerpen.

Samenvattend: een congres waarvan zowel voor de wetenschapper als voor de algemeen-practicus veel viel op te steken en te genieten.

A. C. M. van de Poel,
T. B. F. M. Gelhard.

EUROPEAN ASSOCIATION FOR RESEARCH AND DEVELOPMENT IN HIGHER EDUCATION (EARDHE)

Verslag 4e congres te Frankfurt a/M d.d. 5-10 september 1983

Van vijf tot en met tien september 1983 werd aan de Johann Wolfgang Goethe Universiteit in Frankfurt am Main het vierde internationale congres van de *European Association for Research and Development in Higher Education*

(EARDHE) gehouden. Het betreft een congres dat mondiale belangstelling geniet en dat iedere drie jaar in een ander land in Europa wordt gehouden.

Dit jaar was het thema voor het congres het hoger onderwijs in het jaar 2000. Vanuit verschillende invalshoeken werd dit onderwerp belicht, zoals bijvoorbeeld het filosofische, het economische, het onderwijskundige en het beleidsmatige gezichtspunt. De 'couleur locale' van de Frankfurter universiteit kwam onder andere naar voren in meer modieuze onderwerpen als:

- ecologisch onderwijs en hoger onderwijs,
- interculturele samenwerking in het hoger onderwijs,
- waardenverandering en nieuwe ethiek en
- vrede en veiligheid.

Bovenstaande diversiteit in onderwerpen bleek te meer noodzakelijk omdat de deelnemers, komende uit de gehele wereld, wat betreft hun politieke, economische en sociaal-culturele achtergrond zeer verschillend waren. Daardoor verschilde ook de basisfilosofie ten aanzien van het onderwijs nogal. Wat dit betreft bleek ook hier weer dat de Nederlandse gedachtenwereld het meest overeenkomt met de Scandinavische.

Niet alleen de onderwerpen, ook de presentatievormen waren gedurende het congres zeer gevarieerd. Er werd gebruik gemaakt van voordrachten, 'buzz-groepen', discussiegroepen, werkgroepen, een forum, 'home-groepen' (een groep, meestal met een zelfde achtergrond, die na afloop van de dag de gebeurtenissen besprak) en een tentoonstelling. Deze diversiteit voorkwam monotonie waardoor de zes congresdagen geen vermoeiende martelgang werden.

Bovendien bood het programma iedereen ruimschoots de gelegenheid voldoende krenten in de pap te vinden om het tot een smakelijk geheel te maken. Schrijver dezes vond die krenten in de voordracht van L. Ceryck, waaraan de twee onderstaande sleutelhypothese ten grondslag lagen:

- Implementatie van hoger onderwijs-vernieuwingen is een zeer complex proces en geen van de schijnbaar simpele 'common sense'-antwoorden laat enige praktische conclusie toe.
- Implementatie van bijna alle hoger onderwijs-vernieuwingen monden eerder uit in een mengeling van succes en mislukking dan in één van beide uitkomsten.

E. H. Vermeer

Binnenland

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Aankondiging cursus Inhalatie-sedatie

Van 25 juni tot en met 6 juli 1984 zal – bij voldoende belangstelling – wederom een cursus Inhalatie-sedatie worden georganiseerd door de Subfaculteit der Tandheelkunde van de Universiteit van Amsterdam.

De voorwaarden voor deelneming zijn:

– de deelnemer dient werkzaam te zijn op het terrein van de bijzondere tandheelkundige hulp, zoals de behandeling van geestelijk en lichamelijk gehandicapten, en (extreem) angstige patiënten;

– de deelnemer dient verbonden te zijn aan een instelling voor gehandicaptenzorg of aan een centrum voor tandheelkundige hulp in bijzondere gevallen, of aan een subfaculteit der tandheelkunde.

De cursus duurt twee weken en bestaat uit een theoretisch en een praktisch gedeelte, waarin patiënten zullen worden behandeld.

De kosten bedragen f 2.000,—. Opgaven voor deelneming en verzoeken om nadere inlichtingen gaarne *schriftelijk* richten aan: Dr. P. C. Makkes, Subfaculteit der Tandheelkunde U.v.A., Louwesweg 1, 1066 EA Amsterdam.

STICHTING J. G. SCHUIRINGA-FONDS

Uitreiking J. G. Schuiringa-prijs aan Dr. R. P. van Oort

Tijdens de slotzitting van het Nationaal Tandheelkundig Congres 'Mondjesmaat' is op vrijdag 30 september jl. in het Congresgebouw te 's-Gravenhage, voor de eerste maal sinds de instelling van de Stichting J. G. Schuiringa-Fonds in 1954, aan Dr. R. P. van Oort de J. G. Schuiringa-prijs uitgereikt.

De heer Van Oort – als wetenschappelijk hoofdmedewerker verbonden aan de kliniek voor Mondziekten en Kaakchirurgie van de rijksuniversiteit te Groningen – ontving de prijs, overeenkomstig de doelstelling van de stichting, op grond van zijn verdiensten op het gebied der maxillo-faciale prothetiek.

BIJ HET EMERITAAT VAN PROFESSOR D. F. VELDKAMP

Dick Veldkamp wordt op 14 september 1913 te Ede geboren. Hij behaalt het eindexamen HBS in 1930 en begint dan de studie tandheelkunde te Utrecht. Hij is een goede en snelle student en behaalt het tandartsdiploma reeds enkele maanden voordat hij meerderjarig wordt. Dat levert dan ook enkele problemen op bij de eedaflegging en de toelating tot de beroepsuitoefening.

Na een periode van waarnemen vestigt hij zich in Sliedrecht en oefent de gemengde praktijk uit. Hij trouwt in maart 1937 met Caroline van Ginckel en in 1939 verhuist het echtpaar Veldkamp naar Zaandam. De oorlogsjaren vormen een ongewisse tijd, maar de ontplooiing in het vakgebied gaat gewoon door. De eerste publikatie, over restauratief werk en kronen, verschijnt in het Nederlandsch Tijdschrift voor Tandheelkunde.

Na de eerste 'Ivory Cross Expedition' – waarin Amerikaanse hoogleraren hun Europese beroepsgenoten op de hoogte brengen van de vooruitgang in de tandheelkunde gedurende de oorlogsjaren – verschijnt van zijn hand een uitge-

breid verslag van deze belangrijke gebeurtenis. Hij is met collega J. A. C. Duyzings de organisator van een tweede 'Ivory Cross Expedition' in 1948, waarin de orthodontie en de parodontologie gedoceerd worden door respectievelijk de Amerikaanse hoogleraren Moore en Goldman. De restauratief-prothetische tandheelkunde heeft de volle aandacht, daar hij tevens part-time medewerker is op de afdeling Prothetische Tandheelkunde van de rijksuniversiteit te Utrecht, hetgeen mede resulteert in zijn boek 'Inleiding tot Kroon- en Brugwerk'.

In 1952 vertrekt het gezin Veldkamp, inmiddels met twee dochters, naar het Midden-Oosten. Veldkamp is benoemd tot hoogleraar in de restauratieve tandheelkunde aan het Royal College of Dentistry in Bagdad (Irak). De nieuwe tandheelkundige opleiding wordt met voortvarendheid georganiseerd. De omstandigheden zijn natuurlijk geheel anders dan in Europa. Er moet veel geïmproviseerd worden, maar talent daartoe is aanwezig. Men beleeft veel en geraakt in de meest dwaze situaties. Nu nog kan het echtpaar Veldkamp daar vele amusante anekdotes over vertellen.

'Elke tien jaar iets anders' is het motto. Na terugkeer in 1959 vestigt Veldkamp zich in Arnhem. Hij is actief in de beroepsorganisatie en bekleedt vele functies in de wetenschappelijke verenigingen. Om er enkele te noemen: bestuurslid en penningmeester van de Nederlandse Vereniging van Tandartsen, bestuurslid en voorzitter van de Nederlandse A.R.P.A. (de voorloper van de Nederlandse Vereniging voor Parodontologie). Hij geeft lezingen, organiseert cursussen en symposia en publiceert artikelen met vooral een praktische inslag. Er is bijna geen deelgebied van de tandheelkunde dat aan zijn aandacht ontsnapt, hij is echt all-round: orthodontie, endodontie, natuurlijk restauratieve tandheelkunde en parodontologie, maar ook schrijft hij verhandelingen over de derde mo-

laar. Aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen werkt hij mee aan onderzoek over mondhygiëne. In 1968 wordt hij uitgenodigd voor het fellowship van The International College of Dentists.

Na de praktijkjaren in Arnhem wordt het vanaf 1970 weer volledig onderwijs: hoogleraar in de Conserverende Tandheelkunde aan de rijksuniversiteit te Groningen. 'Als ik hier weer wegga moet het in ieder geval anders zijn dan nu', zegt de nieuw benoemde hoogleraar. En dat is natuurlijk 13 jaar later bij zijn afscheid ook het geval. Er zijn nieuwe vakgebieden tot ontwikkeling gekomen, zoals bijvoorbeeld de parodontologie. Vervolgens zijn de vakgebieden parodontologie, conserverende tandheelkunde en prothetische tandheelkunde in het onderwijs sterk geïntegreerd en worden als één pakket aan de studenten aangeboden. De stafleden zijn verenigd in één vakgroep, die bij gebrek aan een goede naam voorlopig P.P.S. heet. Vooral de parodontologie heeft daarin mede door Veldkamp een goede kans gekregen.

Geen wonder, want reeds direct na de oorlog werd hij lid van de A.R.P.A. (Association pour les Recherches sur les Parodontopathies) en later bestuurslid, voorzitter en erelid van de Nederlandse Vereniging voor Parodontologie. Veldkamp heeft zich ook ingezet voor goede betrekkingen met de Engelse zusterorganisatie. Te zamen met collega Coppes bezoekt hij vele jaren lang de jaarvergadering van deze organisatie. Hij zorgt voor de band tussen Engeland en het continent en is daarbij een voorbeeld voor jongere Nederlandse tandartsen waarvan velen nu ook lid van de Britse parodontologische vereniging zijn. The British Society of Periodontology eert Veldkamp dan ook met het erelidmaatschap in april 1983.

Zeker is, dat de studenten Veldkamp zullen missen en zijn karakteristieke wijze van assisteren, daarbij graag puttend uit zijn veelzijdige ervaringen en bekendheid met technieken die nu niet meer tot het standaardpakket behoren. De studenten nemen dan ook op hoogst originele wijze in juni van dit jaar afscheid met een stukje cabaret, toepasselijke liederen en een echte Veldkamp Boogie-woogie. Als afscheidscadeau een schitterende foto van hemzelf in karakteristieke houding tijdens een moeilijke behandeling.

Op 23 september jl. is er ter gelegenheid van het officiële afscheid een symposium gehouden met een reeks wetenschappelijke voordrachten. Als eerste spreker treedt op dochter Ingrid, mondhygiënist. De laatste spreker is natuurlijk Veldkamp zelf, want hij heeft nog veel te vertellen. De emeritus Veldkamp zal dan ook niet stilzitten: er zijn nog artikelen te schrijven en de Nederlandse Vereniging voor Parodontologie verwacht van zijn hand een complete geschiedschrijving ter gelegenheid van het 50-jarig lustrum in 1986. Kortom: werk te over! Wij wensen hem en zijn familie het allerbeste voor de toekomst.

T. Pilot

KLINISCHE AVOND VOOR TANDARTSEN TE GRONINGEN

Aankondiging programma 24 november 1983

Op donderdag 24 november a.s. zal een klinische avond worden gehouden in de collegezaal Tandheelkunde/Verloskunde van de Subfaculteit Tandheelkunde, Antonius Deusinglaan 1 te Groningen.

Aanvang 20.00 uur precies.

Thema: *Cementen.*

Programma:

Prof. Dr. J. Arends: Tandheelkundige cementen: eigenschappen en mogelijkheden, nu en in de toekomst.

J. V. Laverman (Vrije Universiteit te Amsterdam): Adhesieve eigenschappen van tandheelkundige fixatiecementen.

L. J. Pluim: Oplosbaarheid van tandheelkundige fixatiecementen.

INTERFACULTAIRE STAFDAG PROTHETISCHE TANDHEELKUNDE

Verslag bijeenkomst te Utrecht d.d. 17 december 1982

Na de eerste interfacultaire stafdag van de vijf landelijke vakgroepen Prothetische Tandheelkunde, P.P.S., Gnathologie of anderszins genoemd, die te Groningen gehouden werd in 1978, vond op 17 december 1982 een tweede dergelijke bijeenkomst in Utrecht plaats.

Uit vooroverleg tussen de vijf vertegenwoordigers van de verschillende universiteiten kwam naar voren dat de destijds in Groningen gehanteerde formule min of meer model kon staan voor de opzet van het Utrechtse programma. Toentertijd werd het ochtendprogramma gewijd aan een bespreking van de eigen opbouw van het onderwijs van de vijf instellingen, terwijl het middagprogramma aan het presenteren van resultaten van wetenschappelijk onderzoek werd besteed.

In Utrecht nu kreeg elke subfaculteit de beschikking over twee spreekbeurten van 25 minuten waarvan één ontwikkelingen binnen het onderwijs en één resultaten van onderzoek diende te behelzen.

Het programma omvatte, na de opening door voorzitter Korenhof, onder meer de volgende sprekers:

J. A. Leeuwenburgh (U.v.A.): Het programma occlusie-analyse.

P. van der Kuij (V.U.): Het klinisch practicum gnathologie.

A. W. J. van Pelt (R.U.G.): De stafopleidingen in Groningen.

F. P. Mesu (R.U.U.): De praktijkperiode (ervaringen met een nieuwe vorm van onderwijs).

P. R. van Mens (U.v.A.): De rustpositie en biofeedback.

J. C. W. M. Kruysen (K.U.N.): Vergelijkend onderzoek van afdrukmethoden voor de volledige prothese.

W. H. A. Steen (R.U.U.): 'D'r uit of d'r onder' (morfologische veranderingen van de bijna tandeloze onderkaak).

R. Meeuwissen (K.U.N.): Longitudinale observatie van wortelkanaalbehandelingen.

T. B. F. M. Gelhard (R.U.G.): Geleide-armen bij vrij-eindigende frameprothesen.

J. V. Laverman (V.U.): Adhesieve eigenschappen van tandheelkundige fixatiecementen.

A. C. M. van de Poel (R.U.G.): Nabeschouwing over de functie van deze dag.

De ochtend werd dus gewijd aan bijzondere ontwikkelingen binnen het onderwijs, terwijl na een gemeenschappelijke lunch het onderzoek aan de beurt kwam.

Door de sterke beperking in tijd en van het aantal voordrachten per subfaculteit, heeft het programma uiteraard geen representatieve afspiegeling gegeven van hetgeen op de verschillende afdelingen leeft en gebeurt. Het is een nogal zware selectie geworden, deels door de subfaculteiten zelf toegepast, deels door de keuze van de voorbereidingscommissie.

In dit verband kan men zich afvragen wat de functie is van een dergelijke grote vergadering in de huidige tijd die reeds vele vormen van overleg, vele (specialistische) verenigingen, landelijke cursussen e.d. kent. Deze activiteiten vragen al zoveel tijd dat het nauwelijks verantwoord lijkt universitaire afdelingen nog een dag extra te sluiten.

Men dient daarbij echter wel te bedenken dat in reeds bestaande overlegsituaties slechts fragmentarisch, incidenteel en op geselecteerd niveau werkoverleg plaatsvindt. Bovendien zijn, vooral jongere, stafleden vaak niet op de hoogte van het reilen en zeilen der zuster-subfaculteiten. Tijdens deze stafdag – waarop uiteraard alle prothetische medewerkers welkom waren – bestond voor allen de gelegenheid deel te nemen aan de discussies. Deze konden tijdens de pauzes en na afloop, ongedwongen, worden voortgezet, ook over onderwerpen die buiten het vakgebied liggen. Het sociale aspect van deze stafdag – waaraan door meer dan 90 tandartsen werd deelgenomen – moet dus niet worden onderschat.

C. A. W. Korenhof

INTERUNIVERSITAIRE ADVIESCOMMISSIE VEILIGHEIDS- EN MILIEUWETGEVING (I.A.V.M.)

Uitgave rapport 'Kwik aan universiteiten, hogescholen en ziekenhuizen'

In het afgelopen voorjaar is door de *Werkgroep chemische/toxicologische veiligheid* van de Interuniversitaire Adviescommissie Veiligheids- en Milieuwetgeving – onder redactie van Dr. W. J. T. van Alphen – een rapport uitgegeven met als titel 'Kwik aan universiteiten, hogescholen en ziekenhuizen'.

In dit rapport worden de effecten van kwik en kwikverbindingen op gezondheid en milieu beschreven, worden aanbevelingen gedaan hoe veilig met kwik kan worden omgegaan en hoe gehandeld dient te worden bij morsen of ongelukken.

In een aparte bijlage wordt de blootstelling aan kwik in tandartsruimten beschreven. Aangezien de mate van kwikbelasting afhangt van de gebezigde werkmethode, wordt ook daaraan aandacht besteed. Tevens worden aanbevelingen gedaan de kwikdampblootstelling te reduceren. Dit rapport kan schriftelijk worden besteld bij het I.A.V.M.-secretariaat onder gelijktijdige overmaking van f 7,50 op postgirorekening nr. 6269 van de A.B.N., Vijzelstraat, Amsterdam t.g.v. rekeningnr. 54.93.55.006 onder vermelding van: 'Secr. I.A.V.M., Dienst voor Veiligheid en Milieu, Vrije Universiteit' en 'Kwikrapport'.

STICHTING NEDERLANDS TIJDSCHRIFT VOOR TANDHEELKUNDE

Dr. A. J. van Hillegondsborg nieuwe penningmeester

In vervolg op het bericht in de januari-aflevering (Ned Tijdschr Tandheelkd 1983; 90: 52) – waarin het aftreden van collega G. Th. E. R. Arnold werd gemeld – kan thans worden bericht dat het Algemeen Bestuur uit zijn midden Dr. A. J. van Hillegondsborg heeft benoemd tot penningmeester – en tevens tot lid van het Dagelijks Bestuur – van de Stichting Nederlands Tijdschrift voor Tandheelkunde. Het fiscaat, dat sedert 1 januari van dit jaar werd waargenomen door de secretaris, is met ingang van 1 november jl. aan hem overgedragen.

MEVROUW PROF. D. M. E. VERMEULEN-CRANCH MET EMERITAAT

Op vrijdag 7 oktober 1983 heeft mevrouw D. M. E. Vermeulen-Cranch, buitengewoon hoogleraar in de Anesthesiologie aan de Universiteit van Amsterdam, officieel afscheid genomen van de universitaire wereld, waarbij zij een afscheidsrede met de titel 'Emancipatieproces' uitsprak.

Mevrouw Vermeulen kwam als anesthesiste in 1946 op uitnodiging naar Nederland. Naast haar werk tijdens de operaties, begon zij vrijwel meteen met de opleiding van anesthesisten: de eerste opleiding in Nederland.

In 1958 werd zij benoemd tot buitengewoon hoogleraar in de anesthesiologie aan de Universiteit van Amsterdam. Zij was daarmee de eerste hoogleraar in dit vakgebied op het vasteland van Europa.

Toen in 1964 de opleiding tot tandarts aan genoemde universiteit aanving, werd zij ook betrokken bij de opleiding van tandheelkundige studenten. Sindsdien hebben vele studenten haar colleges over anesthesiologie en sedatie-technieken kunnen volgen.

In 1978 ontstond er contact met de afdeling Pedodontologie van de Universiteit van Amsterdam over de toepassing van inhalatie-sedatie bij angstige en gehandicapte patiënten. Dit contact groeide uit tot een hechte samenwerking met onder andere als gevolg een jaarlijkse, twee weken durende, cursus over inhalatie-sedatie en enkele publikaties over dit onderwerp.

Het is dan ook de grote verdienste van mevrouw Vermeulen dat zij, het belang van inhalatie-sedatie in de tandheelkunde onderkendend, de stuwende kracht is geweest bij het streven tot de officiële introductie van dit hulpmiddel in Nederland.

Wij wensen mevrouw Vermeulen-Cranch een welverdiend emeritaat toe, in de voor ons gelukkige wetenschap, dat zij zich bereid heeft verklaard ons nog een aantal jaren te steunen en te begeleiden bij de verdere ontwikkeling van de inhalatie-sedatie.

P. C. Makkes

PROMOTIE

G. Moltzer

Op vrijdag 18 november 1983 promoveerde de heer G. Moltzer (socioloog) tot doctor in de Sociale Wetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam, op een proefschrift getiteld: 'Van mond tot mond - vier experimenten op het gebied van de tandheelkundige voorlichting'. Promotoren waren Prof. Dr. G. J. Mellenbergh (hoogleraar in de Methodenleer van het empirisch onderzoek in de psychologie aan de Universiteit van Amsterdam), Prof. Dr. B. Houwink en Prof. Dr. Joh. Hoogstraten (buitengewoon hoogleraar in de Sociale tandheelkunde aan de Universiteit van Amsterdam).

Agenda

Data der voornaamste wetenschappelijke congressen en vergaderingen in binnen- en buitenland.

* Eerste vermelding

1983

24 november

Klinische avond voor tandartsen in de collegezaal Tandheelkunde/Verloskunde, Ant. Deusinglaan 1, Groningen. Thema: 'Cementen'. Aanvang 20.00 uur precies. (Zie ook rubriek **Binnenland**.)

26 november

Najaarsvergadering Ver. voor Filosofie en Geneeskunde. Academiegebouw, Domplein, Utrecht.

2 december

Algemene Vergadering Nederlandse Maatschappij tot bevordering der Tandheelkunde,

Jaarbeurs Congres- en Vergadercentrum, Utrecht.

9 december

WTA-cursus: 'Kaakchirurgische ingrepen in de algemene praktijk'. Casino Den Bosch, Parade 23, 's-Hertogenbosch. (9.00-17.00 uur.)

9 december

Endodontische dag, Ned. Ver. voor Endodontologie, Hotel Wientjes, Zwolle.

10 december

Endodontische dag, Ned. Ver. voor Endodontologie, Philips Ontspanningscentrum, Eindhoven.

10 december

Symposium 'Pijn in het hoofd- en halsgebied', Postgraduate Training Centre for Mouth, Head & Neck Pathology, Congrespaleis, Brussel. Inl. C. Renard, Hertog Janlaan 71-83, 1080 Brussel België.

1984

* 14-28 januari

10th International Alpine Dental Conference, Hotel Annapurna, Courchevel 1850, Frankrijk.

20 januari

WTA-cursus: 'Kaakchirurgische ingrepen in de algemene praktijk'. Medische Faculteit, collegezaal 5, Erasmus Universiteit Rotterdam. (9.00-17.00 uur.)

26 januari

Klinische avond voor tandartsen in de collegezaal Tandheelkunde/Verloskunde, Ant. Deusinglaan 1, Groningen. Thema: 'Tandarts en medische problemen'. Aanvang 20.00 precies.

* 10 februari

Herhaling cursus 'Tandarts-algemeen-practicus en orthodontie', georganiseerd door de Dr. G. J. van Hoytema Stichting, Technische Hogeschool Twente.

10-11 februari

WTA-cursus: 'Interpretatie van tandheelkundig onderzoek'. (Prof. Dr. F. Sturmans en Ir. G. A. Zielhuis.) Congrescentrum De Blijde Werelt, Lunteren. (9.00-17.00 uur.) Inl. Dr. A. E. Bosman, Emmalaan 28, 3581 HV Utrecht.

* 17 februari

Voorjaarsvergadering Ned. Ver. voor Parodontologie, Jaarbeurs Congres- en Vergadercentrum (Julianahal), Utrecht. Inl. secr. J. A. H. Tromp, Ant. Deusinglaan 1, 9713 AV Groningen. (Zie ook rubriek **Verenigingsverslagen en mededelingen**.)

* 18 februari

Eendaagse cursus Jan Egelberg (Loma Linda, V.S.): 'Scientific basis of periodontal therapy'. Ned. Ver. voor Parodontologie, Jaarbeurs Congres- en Vergadercentrum (Julianahal),

Utrecht. Inl. secr. J. A. H. Tromp, Ant. Deusinglaan 1, 9713 AV Groningen. (Zie ook rubriek **Verenigingsverslagen en mededelingen**.)

* 2 maart

Jaarvergadering Ned. Ver. voor Kindertandheelkunde, Jaarbeurs Congres- en Vergadercentrum, Utrecht. Onderwerp: Orthodontie. Inl. mw. M. J. Jager-Visser, Hamakerlaan 28, 3571 ZG Utrecht.

15 maart

Klinische avond voor tandartsen in de collegezaal van het Gebouw voor klinische tandheelkunde, Philips van Leydenlaan 25, Heyendaal, Nijmegen. Aanvang 20.00 uur.

* 17-24 maart

11th International Alpine Dental Conference, Hotel Annapurna, Courchevel 1850, Frankrijk.

* 18-30 maart

Course 338: 'Advanced Paedodontics'. Londen/Newcastle upon Tyne, Engeland. Inl. The British Council, Keizersgracht 343, 1016 EH Amsterdam (tel. 020-22 36 44).

22 maart

Klinische avond voor tandartsen in de collegezaal Tandheelkunde/Verloskunde, Ant. Deusinglaan 1, Groningen. Aanvang 20.00 uur precies.

* 6 april

Wetenschappelijke vergadering Ned. Ver. van Tandartsen te Utrecht. Onderwerp: Overkappingen. Inlichtingen: 03465-63511.

7 april

WTA-cursus: 'De overkappingsprothese in de algemene praktijk'. (Prof. Dr. R. M. Morrow, Un. of Texas.) Tandheelkundig Instituut, Sorbonnelaan 16, Utrecht. (9.00-17.00 uur.) Inl. Dr. A. E. Bosman, Emmalaan 28, 3581 HV Utrecht.

27-30 april

7e Belgisch Kongres voor Tandheelkunde, Luik. Inl. Kon. Belgische Ver. voor Tandheelkunde, Jetselaan 165, B-1090, Brussel, België.

11 mei

WTA-cursus: 'Four-handed dentistry in de algemene praktijk'. (J. Ellis Paul, Manchester.) Tandheelkundig Instituut, Sorbonnelaan 16, Utrecht. (9.00-17.00 uur.) Inl. Dr. A. E. Bosman, Emmalaan 28, 3581 HV Utrecht.

17 mei

Klinische avond voor tandartsen in de collegezaal van het Gebouw voor klinische tandheelkunde, Philips van Leydenlaan 25, Heyendaal, Nijmegen. Aanvang 20.00 uur.

18 mei

Algemene Vergadering Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Tandheelkunde, Jaarbeurs Congres- en Vergadercentrum, Utrecht.

24 mei

Klinische avond voor tandartsen in de collegezaal Tandheelkunde/Verloskunde, Ant. Deusinglaan 1, Groningen. Aanvang 20.00 uur precies.

4-7 juni

2e Congres Int. Association of Oral Pathologists, Amsterdam. Inl. mw. R. Mooijen, Pathologisch Instituut V.U., De Boelelaan 1117, 1007 MB Amsterdam, tel. 020-548 2306.

5 juni

Cursus 'The current state of surgical orthodontics' (B. N. Epker, V.S.), Noordwijkerhout. Inl. mevr. I. C. G. Vroonland, afd. Mondziekten en Kaakchirurgie, Vrije Universiteit, postbus 7057, 1007 MB Amsterdam

19-22 juni

6th International Conference on Periodontal Research. Kibbutz Shefayim. Israël. Inl. Dr. A. Soskolne P.O. Box 394, Tel Aviv 61003, Israël.

21-24 juni

7th World Congress for Oral Implantology, Sheraton Hotel, München, West-Duitsland. Inl. C.

J. Kirschner, P.O. Box 2277, Grand Central Station, New York 10163, V.S.

25 augustus-1 september

72e Wereldjaarcongres FDI, Helsinki, Finland.

29-31 augustus

8e Jaarvergadering European Prosthodontic Association, Institute for Theoretical Sciences of the Semmelweis Medical University, Nagyváradi út 4, H-1089 Budapest, Hongarije.

3-7 september

7e Congres Int. Association of Dentistry for the Handicapped, Sonesta Hotel, Amsterdam. Inl. mw. H. L. Tan, Brouwersgracht 210 B, 1013 HD Amsterdam (tel. 020-22 98 76).

** 22 september*

Wetenschappelijke vergadering Ned. Ver. van Tandartsen, locatie in Zuid-Nederland. Onderwerp: Praktijkorganisatie. Inlichtingen: 03465-63511.

3-6 oktober

Denttechnica '84, Internationale vaktentoonstelling voor de tandtechniek en 8e Internatio-

naal Congres voor Tandtechnici, KölnMesse, Keulen, W.-Duitsland.

12-13 oktober

International Congress Function and Dysfunction of the Stomatognathic System, Padua, Italië. Inl. Dr. P. G. F. C. M. Battistuzzi, Philips van Leydenlaan 25, 6500 HB Nijmegen.

** 16 november*

Wetenschappelijke vergadering Ned. Ver. van Tandartsen, Amsterdam. Onderwerp: Praktijkorganisatie. Inlichtingen: 03465-63511.

** 17 november*

Wetenschappelijke vergadering Ned. Ver. van Tandartsen, locatie in Noord-Nederland. Onderwerp: Praktijkorganisatie. Inlichtingen: 03465-63511.

30 november

Algemene Vergadering Nederlandse Maatschappij tot bevordering der Tandheelkunde, Jaarbeurs Congres- en Vergadercentrum, Utrecht.